Luisteren is zilver, schrijven is goud

Daphne De Wit •

Wat kan een journalist leren van een therapeut? En, misschien nog verrassender, wat kan een therapeut leren van een journalist? Als communicatieprofessional is dat een vraag die me sinds een jaar of twee in de greep houdt.

Als kind las ik niet graag. Schrijven daarentegen, dat was liefde op het eerste gezicht. Glad papier of net handgeschept, het perfecte zwarte stiftje uitzoeken (soms wat anders, want de meeste zwarte stiftjes lopen uit op dat korrelig papier), oefenen op het schrijven van sierlijke letters ... stuk voor stuk heerlijk.

Innerlijke monologen lezen

Als achttienjarige koos ik dan ook voor een opleiding Taal en Letterkunde Nederlands-Engels in mijn thuisstad Leuven. Dat was tegen adviezen in voor iemand als ik die niet-zo-zot-van-lezen was. Volgens mij is dat 'lezen' nochtans iets dat ik al mijn hele leven deed.

Steeds meer begin ik trouwens te begrijpen dat 'lezen', 'schrijven' en 'herschrijven' ook interesses en vaardigheden waren die me richting psychologie, agogiek, antropologie ... hadden kunnen leiden dan wel taal- en letterkunde. Want volgens mij zijn het vaardigheden waar vooral ook hulpverleners – en bij uitstek therapeuten – in uitblinken. Hoezo? Blijf even bij me.

• Storyteller en storylistener. Ze volgde de basis- en verdiepingscursus narratieve therapie, zet haar eerste stappen als hulpverlener bij TEJO en startte dit jaar met het postgraduaat systeemtheoretisch werken met gezinnen. Het snijvlak tussen communicatie en zorg is waar ze zich vandaag het liefst bevindt.
E-mail: daphne@altijdvrijdag.be

Want waar ik wél verzot op was, misschien net zoals jij, waren mensen, verhalen en nieuwe perspectieven. Ik ging dan ook altijd naar de lessen. Niet omdat ik braaf was (dat ook), maar vooral omdat ik ervan hield om proffen te 'lezen'. Om ze te doorgronden als mens (in hoeverre dat kan vanuit het midden van een grote aula op een anonieme afstand). Want naast boeken, films, podcasts (die bestonden toen nog niet) ... geven vooral mensen ons de kans om mee te duiken in verhalen, innerlijke monologen of razendsnelle *streams of consciousness*. Deze verhalen léven, en daarvan veert m'n hart nog sneller op.

Honger naar luisteren

Na m'n studies Taal en Letterkunde ging ik aan de slag als redacteur, journalist, copywriter ... soms (willens nillens) contentmarketeer. Want schrijven zou ik. En dat deed ik 't liefst op basis van interviews. Ah ja, dan kon ik 'verhalen in actie' horen en bevragen.

Na pakweg vijftien jaar als communicatieprofessional begint het me nu steeds meer te dagen: in de communicatiesector schrijven we. We vertellen. Dat noemen we dan 'storytelling'. De vraag is: luisteren we ook? 'Lezen' we wel genoeg diegenen waarvoor of waarover we schrijven vooraleer we in onze pen duiken? Kortom: maken we een verschil? Of beschrijven we vooral de status quo?

Dus ik kreeg honger. Honger naar luisteren. Naar nieuwe interviewvragen die gesprekken zouden openbreken. Die onverwachte antwoorden zouden uitnodigen. Dat bracht me bij de opleiding narratieve hulpverlening aan de Interactie Academie. En daar zat ik dan. Als achtendertigjarige met de nieuwsgierigheid van een achttienjarige tussen een vijftiental psychologen en therapeuten als vreemde eend in de bijt.

Hulpverleners & journalisten als co-researchers

Ik hoor het onze docent Sabine Vermeire nog zo zeggen: 'In de narratieve aanpak komt het erop neer om je op te stellen als co-researcher. Om niet de persoon die voor je zit, maar wel de lastigheden waar die tegen aanloopt op de onderzoekstafel te leggen.' Co-researcher, dat woord bleef bij me plakken.

Dat verwoordde precies wat ik tijdens interviews voelde: dat ik niet langer wilde gehoorzamen aan briefings die vroegen om een verhaal 'uit een persoon' te halen. Maar ik wou écht benieuwd zijn naar wat er misschien steeds weer uit het zicht verdween. En dat is precies wat hulpverleners zo goed kunnen. Die vaardigheid van het 'lezen', het co-researchen, het samen 'taal' zoeken voor wat nog buiten beeld blijft.

'Zielsjournalistiek'

En dus begeef ik me sinds een jaar of twee in een grijze zone. Het is het continuüm tussen journalistiek enerzijds (denk aan trage journalistiek in langere weekendstukken) en hulpverlening anderzijds.

Maar hoe heet dat dan? Waar ik mezelf tot voor kort graag journalist, copywriter of *storyteller* noemde, probeer ik tegenwoordig met *storylistening* naar buiten te komen. Want daar draait 't om. Ook 'zielsjournalistiek' zou kunnen, maar volgens mij schrikt dat af. Woorden. Ze doen ertoe.

Het doet wat met een mens

Al jarenlang merk ik hoe interviews iets bijzonders doen met mensen. Je beluistert mensen. Je toont interesse. Je laat ze even schitteren omdat je intapt op hun ervaringskennis. Of het nu gaat om een prof circulaire economie dan wel een bezoeker van een buurtcentrum: bij elk interview dat ik de voorbije maanden afnam, voelde ik dat het iets doet met een mens. Dat weet je als hulpverlener waarschijnlijk al langer.

Maar ook schrijven doet iets met een mens. En hier hebben hulpverleners op hun beurt wat te leren van journalisten, auteurs en copywriters. De moeite nemen om woorden op te schrijven, ze met zorg te 'borgen' en, dat is het mooiste van al, aan iemand terug te geven. Aan de geïnterviewde of je cliënt, maar misschien ook aan de rest van de wereld.

Zo kan die persoon die je beluisterd hebt het onthouden. Vasthouden. Kortom: zo is er een houvast om van te houden. En wie weet krijgt die een nieuwe kijk op wat er verteld werd.

We schrijven een boek vanavond

Zoals dat gaat met enthousiasme, met mensen in een zoektocht, met al wie houdt van kruisbestuivingen … werk ik sinds enkele maanden samen met Sabine Vermeire en Robin Glerum, mede-cursist van de opleiding narratieve hulpverlening, aan een boek. Een boek met de werktitel *Bedtime stories voor hulpverleners*. Met als ondertitel *Sprankels om het vuur brandende te houden in woelige tijden*.

Hiervoor gaan we in gesprek met hulpverleners uit de lage landen om te horen hoe zij zich staande houden in woelige tijden. We zien dit als een hedendaagse versie van het boek *Bedtime stories for tired therapists* dat dertig jaar geleden in Australië uitkwam en waar ook David Denborough aan meewerkte. Hij komt ook zelf aan het woord in het boek.

Maar wat ik zo prachtig vind aan het luisteren (oftewel interviewen) en het schrijfproces dat dit boek me al bracht, zijn de uitwisselingen met hulpverleners. Meer nog: ontdekken welke woorden zij gebruiken en hoe ze mij in eindredactiefase uitdagen als copywriter. Want in de communicatiesector leer je kort en krachtig schrijven. Doelgericht. Helder. Maar misschien is dat net níét wat er nodig is wanneer de kracht van journalistiek en hulpverlening elkaar vinden.

Denk maar aan Indra Bimmel. Zij werkt met mensen met een verstandelijke beperking. Maar zo benoemt ze hen zelf nooit. Veel liever spreekt ze over 'mensen met andersbreinigheid' (wat een omslachtig en juist daarom prachtig woord). En dat doet ze met veel liefde, dat hoor je. Of Willem Beckers. Hij werkt met ouders. (Wat een heerlijk korte, heldere zin). Alleen zegt hij zelf doelbewust dat hij werkt met 'mensen in hun ouderrol'. Want zij zijn natuurlijk zoveel méér dan ouders alleen. En door hen als 'ouder' aan te spreken, reduceer je hen al tot het ouderschap alleen.

Letters die knetteren

En dus knettert het in mijn kop sinds dit boek. De hulpverleners die aan het woord komen trakteren me op zinnen die naar mijn gevoel te lang zijn. Die omwegen opzoeken. Nieuwe wegen. Net daarom zijn ze tegelijkertijd helemaal perfect (groot woord hè?). Omdat er voorzichtigheid in schuilt.

En dus leren ze me keer op keer om nog beter te luisteren en níét te reduceren. Om te schrijven, maar dan anders. En omgekeerd nodig ik jou, als hulpverlener, met heel m'n hart uit om enerzijds te blijven doen wat je doet. Luisteren. Mensen lezen. Lezen en samen met hen de letters zoeken voor wat misschien nog onuitgesproken blijft. En anderzijds: vooral niet vergeten te schrijven. Een brief naar je cliënt, een kaartje als houvast, een tekening als *mental note* … Want luisteren is zilver, maar misschien is schrijven – in al z'n perfecte imperfecties – goud.

Ik hoor, of lees, graag wat jouw bedenkingen hierover zijn, dus reik gerust uit.